

De Passie in de Fransche Kunst der Middeleeuwen.

Christus uit, maar de zalving van zijn lijk.

Twee discipelen houden de uiteinden van het lijkkleed vast, een derde giet den inhoud van een fleschje uit over de borst van den doode. Deze drie mannen, ernstig en vol aandacht, geven geen enkel teeken van ontroering. De Maagd en de heilige vrouwen zijn afwezig. Hier, zooals overal, handhaaft de XIII^{de} eeuw haar nobele kalmte.

Pas na het midden der XIV^{de} eeuw ontmoet men in Frankrijk een echte graflegging. Een der oudste voorbeelden ervan is het altaarstuk van Karel V, omstreeks 1370. Ziehier de personen van het drama. Jozef van Arimathea, Nicodemus, de Maagd, Johannes, de heilige vrouwen. En onmiddellijk bereikt het tafreel eene onovertroffen heftigheid van ontroering. De Maagd werpt zich in vervoeving op het lichaam van haar zoon. Tevergeefs tracht Johannes haar terug te houden, met al haar kracht houdt zij zich aan het lijk vast en bedekt het met kussen. De overpeinzingen der mystieken vinden hier haar vertolking. Maar de kunstenaars werden ongetwijfeld onmiddellijk geïnspireerd door het tooneel, dat bij hen het denkbeeld heeft doen opkomen, om het tafreel der zalving te vervangen door dat der graflegging. In de Mysterie-spelen zag men voor het eerst Jozef van Arimathea, Nicodemus, de Maagd, Johannes en de heilige vrouwen om het geopende graf geplaatst. Het N. Testament is lang zoo nauwkeurig niet: het zegt bijv. nergens dat Johannes de graflegging van Christus heeft bijgewoond. Maar in de XV^{de} eeuw wordt het tooneel een nieuw Evangelie, dat in de oogen der kunstenaars meer gezag kreeg, dan het oude. De grafleggingen van het einde der Middeleeuwen zijn niet anders dan in steen vertolkte tableaux vivants.

Het is moeilijk te zeggen, wanneer voor het eerst de groote gebeeldhouwde grafleggingen werden gemaakt; waarschijnlijk tusschen 1420 en 1450, juist het tijdperk waarin de Mysterie spelen het tafreel voortdurend onder de oogen der kunstenaars brachten. Ziehier hoe het heilige graf meest wordt afgebeeld. Er zijn twee personen. De twee grijsaards aan de einden der sarcofaag ondersteunen 't lijk, dat op de lijkwa is uit-

gestrekt. In het midden — zooals aan de hoofdpersoon past — wordt de Maagd, die bijna bezwijmt, gesteund door Johannes. Rechts van de Maagd staat een heilige vrouw bij het hoofd van Christus, links eene met Magdalena, aan zijne voeten. Allen met uitzondering van de twee grijsaards zijn op één lijn geplaatst, met het gelaat naar den beschouwer gewend. Bij sommige grafleggingen — maar zeer zelden — ziet men nog twee soldaten, staande of ingeslapen bij het graf: soms zijn deze soldaten vervangen door twee engelen, die de werktuigen der Passie dragen.

Hoe verder men in de XV^{de} eeuw komt, hoe meer vrijheid men ziet in de groepeerling der personen. Niemand is zoo vrij met de traditie omgesprongen als Ligier Richier in zijn beroemde graflegging te St. Mihiel. De Christusfiguur verdwijnt niet half in het graf, maar wordt op den voorgrond gedragen door de twee grijsaards, waardoor wij zijn lichaamsbouw goed kunnen bewonderen. De vrouwen zijn — aan haar overpeinzingen ontrukkt — bezig het graf gereed te maken. Magdalena kust de voeten van den doode. De engel, die de werktuigen der Passie draagt staat niet meer afgezonderd op een voetstuk; hij mengt zich in de handeling en snelt toe om de Maagd te ondersteunen. Wat de soldaten betreft, zij staan niet meer op wacht aan de zijden van het graf; om een trom geschaard, spelen zij met dobbelsteenen.

Dat is het werk van een knap, krachtig kunstenaar, die echter al te zeer zijn talent ten toon spreidt. Wat is de oude rangschikking in haar bescheidenheid, roerender.

Niets is meer in strijd met den innerlijken geest van het onderwerp dan dat drukke gedoe. In een dergelijk tafreel moet stilte heerschen. Na de smarten der Passie, de smaad en hoon der menigte rust Jezus eindelijk in de stilte in het half-licht, omringd door wie hem liefhebben. De groote kunstenaars der XV^{de} eeuw gevoelden dat diep. Zij hebben het tafreel niet opgevat als een drama, maar als een lyrisch gedicht. Want nu is er niets meer te doen, niets meer te zeggen. Men heeft slechts zwijgend dat lichaam te aanschouwen, dat langzaam ten grave daalt. De omringenden, in zichzelf gekeerd, schijnen